

Ert ärendenr
M2020/00554/Nm

Miljödepartementet
Naturmiljöenheten, vattenmiljö

Remiss. Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet Ingen övergödning (SOU 2020:10)

Region Gotland har genom remiss beretts tillfälle att yttra sig i rubricerat ärende.

Generella synpunkter

Inledningsvis anser Region Gotland det bra att det lokala åtgärdsarbetet mot övergödning genomlysts i en utredning. Det är dock ett disparat område som från ett kommunalt perspektiv rymmer både de obligatoriska åtgärder kommunerna är ålagda inom vattenförvaltningen och frivilliga projekt med olika typer av projektägare, finansiering och grad av idealitet. Generellt kanske utredningen hade vunnit på att tydligare dela upp det lokala åtgärdsarbetet mellan förebyggande insatser som görs för att stoppa den externa näringstillförseln vid källorna och insatser som görs för att restaurera vattenmiljöer, dvs. minska den interna belastningen och samtidigt erhålla många andra värden på köpet.

En intressant grundfråga, som utredningen också berör, är vem som ska betala de mer restaureringsinriktade projekten som måste till om exempelvis kustvattenförekomsterna ska klara miljökvalitetsnormerna. Gotland har 80 mil kust och har likt många andra kustkommuner övergödningsrelaterade problem med igenväxande, grunda havsvikar, varav många utgör egna kustvattenförekomster och följaktligen är statusklassade.

Även om Region Gotland och andra i åtgärdsplanen utpekade aktörer till punkt och pricka skulle genomföra förvaltningsplanens åtgärdsprogram, skulle med största sannolikhet ingen synbar effekt uppnås för dessa havsvikar. Problemet med en åtgärdsskuld som är alltför stor torde vara väl bekant. Det fordras därför – likt i det privatfinansierade Björnöfjärdsprojektet som nämns i utredningen – en helt annan ansats. Frågan är som sagt vem som ska betala och vem som ska vara ansvarig.

Specifika synpunkter på utredningens överväganden och förslag

Kommunerna, åtgärdsarbetet, samordningen och stödfunktionen (9.1.1-9.1.3)

Genom att upprätta lokala åtgärdsplaner i respektive kommun menar utredningen att kommunernas fokus på vattenkvalitetsfrågor och övergödningsperspektivet kommer att stärkas. Syftet är vällovligt, men Region Gotland ifrågasätter om ytterligare byråkrati kommer stärka arbetet mot övergödning. Kommunernas uppdrag finns redan formulerade i åtgärdsplanen och VISS innehåller förslag till åtgärder för varje vattenförekomst. Region Gotland har inga medel avsatta till åtgärdsarbete som ligger utanför åtgärdsplanens åtta uppdrag. Regionens aktuella miljöprogram slår fast att varje förvaltning ska ”Genomföra kommunala åtgärder i nationella åtgärdsprogram för grund-, yt-, och havsvatten. Anta mål och tillföra resurser, så att arbete med vatten och avloppsfrågor på Gotland är i nationell toppklass, för att skydda Östersjön och det känsliga grundvattnet på Gotland.” Varje förvaltning ska med andra ord redan idag ta fram en handlingsplan per mandatperiod för vilka åtgärder man avser göra på detta område. Region Gotland ser därför inget behov av att göra ytterligare åtgärdsplaner.

När det gäller åtgärdssamordnare respektive vägledningsfunktioner på Havs- och vattenmyndigheten för denna, är det bra ett förslag, men endast om åtgärdssamordnarna helfinansieras av staten och finansieringsperioderna görs minst femåriga med enkelt ansökningsförfarande, där exempelvis det inte ställs krav på att redovisa tänkbara projekt i förväg och hur mycket näringsläckage respektive projekt räknar med att kunna åtgärda.

För Gotlands del, med Region och Länsstyrelse täckandes samma geografiska yta, skulle det vara bra om även länsstyrelsen kunde söka medel för åtgärdssamordnaruppdraget. Dels har länsstyrelsen redan statusklassning och rapportering som uppgift i vattenförvaltningen, vidare administration och beslut kring LOVA medlen, (och beviljandet av besluten kring LONA våtmark), dels har modellen med åtgärdssamordnare placerad på länsstyrelsen prövats lokalt under projektet ”Vatten på Gotland”, finansierat av Havs- och vattenmyndigheten, och befunnits fungera mycket bra.

Etappmål om enskilda avlopp (9.2)

Det är möjligt att måläret är realistiskt. Region Gotland har dubbelt så hög andel enskilda avlopp som riksgenomsnittet och är därför inte en representativ kommun/region. Av Gotlands 14.000 enskilda avlopp har beslut och förbättringsåtgärder utförts på cirka 4.000 av dessa eller 28 procent under perioden 2009-2020. Region Gotland efterlyser en definition av vad utredningen räknar som ”kust- och sjönära” enskilda avlopp.

Jordbruk, våtmarker, strandskydd och biotopskydd (9.3)

Generellt sett finns ett grovt samband mellan hur mycket näring som förs in i jordbruksekosystemet och hur mycket näring som lämnar i form av gröda/djur och läckage till luft och vatten. En mängd faktorer styr dock läckagens storlek och sambanden är allt annat än enkla. Ett etappmål i miljömålssystemet i syfte att minska mineralgödsel användningen inom jordbruket är sannolikt bra för att minska övergödningsnivån på systemnivå, men behöver inte ge samma effekt på åker/lokal nivå. Minskar man mineralgödsel användningen minskar sannolikt också tillgången på stallgödsel, eftersom det förra – med den struktur och höggradiga specialisering jordbruket idag har – är en förutsättning för riklig tillgång på det senare. Alla jordbruksföretag har heller inte tillgång till stallgödsel; en baksida, men logisk följd av

specialiseringen. Utredningen ger vissa förslag kring vidare utredning av förslag som skall reglera hästnäringen. Region Gotland invänder mot detta och påminner om att till exempel arbetet med ”Greppa Näringen”, som drivs i samarbete med bland annat Jordbruksverket och LRF, är ett mer framgångsrikt och välavvägt verktyg.

Att öka arealen våtmarker till 2030 så att det motsvarar det behov som pekas ut i vattenförvaltningen är ett bra förslag. I ett jordbrukslän som Gotland finns efter de senaste årens torka ett ökat intresse för bevattningsdammar och våtmarker, något som visar sig i att pengarna för våtmarker inom lantbruksprogrammet tagit slut. Det är därför viktigt att de olika stödformerna har tillräcklig finansiering som räcker hela programperioder.

Att ge ett generellt undantag från strandskydd och biotopskydd i miljöbalk och förordning för våtmarker och dammar som har anlagts eller restaurerats med huvudsakligt syfte att minska näringsbelastningen på den lokala vattenmiljön är logiskt, om alternativet är att de i många fall inte kommer till stånd alls. För landskapets ekosystemtjänster, inkluderat den biologiska mångfalden, är det bättre med en ny våtmark utan strandskydd och biotopskydd än ingen våtmark alls. Region Gotland har därför inget att invända mot förslaget.

Förstärkning av förutsättningarna för upptag av näringsämnen från havet (9.4)

Region Gotland tillstyrker att miljöbalken 11 kap. 11 §, andra punkten ändras i enlighet med utredningens förslag när det gäller odling av sjöpungar och alger.

När det gäller frågan om att kustnära kommuner ska ange vilka vattenområden som är lämpliga för odling av blå fånggrödor i sina översiktsplaner konstaterar Region Gotland att utredningen nämner att plan- och bygglagen redan idag exemplifierar med bland annat *vattenbruk* när lagen diskuterar grunddragen i hur mark- och vattenanvändningen ska beskrivas i översiktsplaneringen och att utredningen därför inte förslår någon förändring på denna punkt.

Avslutningsvis tillstyrker Region Gotland att LOVA-projekten (Lokala vattenvårdsprojekt) följs upp bättre och att mer statliga pengar avsätts samt att de övergödningssrelaterade miljösättningarna i landsbygdsprogrammet i ökad utsträckning bör utformas så att den enskildes ersättning relateras till en utsläppsminskning.

Eva Nypelius
Ordförande regionstyrelsen

Peter Lindvall
Regiondirektör